

היחסים בין עובר – ערבי פלשתיני לבין בטן אמו – מדינת ישראל: גרסת הפרפרים

אור ברק

במאמר מתוארות תחושותיו של ערבי פלשתיני במדינת ישראל. נערכת הקבלה בין הערבי הפלשתיני לעובר ובין מדינת ישראל – לבטן האם.

לאו, זו הפכה לתנוחה המועדפת עליי. הזהות שלי בעייתית להגדרה; יהיו שיכנו אותי בשם "עובר", אני עצמי קורא לי "ערבי פלשתיני". יהיו שיטענו כי אני ניוון ממזונם של אחרים, תלוי בחסדיהם, חסר אוניס בלעדיהם, יושב על מה שהם מכנים "אדמתם", משמע, אני עונה לכל הקריטריונים של העובר הטיפוסי. מנגד, יהיו שיראו גם את צדדי האחרים, ויודו כי השקפתיי, עמדותיי, השכלתי וטוב לבי, הלאום שלי, הדת שאני מאמין בה והמיקום הגאוגרפי שבו נכלאתי, הופכים אותי לערבי פלשתיני מובהק. נוח לי יותר עם ההגדרה השנייה על אף שאני כמוהו לא אובייקטיבי וספק אם הצדק לצדי.

את בעלת הבניין, שבו מצוי ביתי, הממוקם בשדרות הציונות שבחיפה (שפעם, אגב, נקרא רחוב האו"ם) רבים מכנים בשם "אימא". אני אישית קורא לה "הכובשת". גם אם המילה "כובשת" שנויה במחלוקת, אין ספק שלא מגיע לה לזכות בכינוי "אימא", שהרי היא חסרה את האינסטינקט האימהי. כלפיי על כל פנים; היא לא דוברת את שפתי ואני מתקשה להבין את שפתה, היא מסרבת להבין אותי וטוענת שאני ממאן להבין אותה. נכון, אני אמנם קטן, אבל אני לא מטומטם. אני שוכב בתוכה במצב עוברי כמעט, דעותיי לא נשמעות. כשאני שומע אותה מציינת בפני יהודית, אחת מחברותיה הקרובות, שמאז שיש לה אותי היא סובלת מהפרשות מסריחות, ריאותיי מתמלאות מים ולבי כמעט ונקרע מעלבון ממשי. אני רוצה לבטא את עצמי באוזניה, אני רוצה לומר לה שאני בן אדם בדיוק כמוה, שאין לי עור של פיל, שכואב לי כשמכאיבים לי ושאיני נעלב כשמעליבים

הבית שלי הוא ללא כל ספק הבית שלי; נוצרתי בו, התפתחתי בו, הסתגלתי אליו. אולי המילה "אוהב" כבר לא ראויה לו, והססמה השגורה "אין כמו בבית", מעולם לא הייתה רלוונטית לגביו, אבל אין ספק שאני רגיל אליו. והרגלים קשה לשנות. אם אני זוכר נכון, נכנסתי אליו באביב 1967. מהר מאוד יצרתי לי בו את כל עולמי. אמנם חדגוני ומונטוני אך בנוי כולו מעשייה מקורית שלי. דפנותיו מורכבות משני קרומים הדבוקים זה לזה. הקרום הפנימי דק יותר אולם הוא מתאפיין בעמידותו ומצליח לשמור על טמפרטורה קבועה, כך שתמיד חם ונעים לי. הקרום החיצוני מכתר את הפנימי כמעט עד כדי ריק ביניהם, הוא צמיגי ובעל מרקם אחיד, דבר המשנה ביטחון ויוצר אווירה ביתית חמימה. מעולם לא סבלתי מרמת בנייתו, הירודה יחסית, וגם לא מבעיות בצורתו.

התפריט התזונתי שלי לא תמיד על פי הזמנה, אבל אף פעם לא חסר לי. לרוב הוא כולל מלחים, מינרלים, חלבונים וסוכרים וכולם, ללא ספק, חיוניים לי. אני בולע כמויות של כעשרים מ"ל כל שעה ומפריש אותן בחזרה בצורת שתן. אני קשוב לגופי וישן בכל פעם שאני חש עייפות. לעתים אני ישן אפילו ימים שלמים. ברשותי מיטת מים נוחה במיוחד, שבתקופה שבה נכנסתי לביתי לפחות, נחשבה לדגם המשוכלל ביותר. בהתחלה הייתי מתרווח עליה בנינוחות, נמתח לאורכי ורוחבי ומרגיש שמסביבי יכול לנבוט שדה, חלקו מוגן וחלקו מופקר, של פרגים וזלניות בשלל צבעיהם. עם הזמן, התבגרתי וסיגלתי לעצמי תנוחה עוברית, הן מתוך הצורך להצטופף והן מתוך פחד שהולך ומתגבש, שמא מיטתי תתפוצץ. לימים, אולי מתוך הרגל, אולי

אותי. במצבים כמו אלה חוסר האונים שאני חש הוא עצום, שנאתה מהדהדת ומרעידה את דפנות ביתי. יחד עם זאת, יש ימים שבהם היא מתייעצת עם אחותה הבכורה, לאה, איך לקרוא לי. האם לקרוא לי "ישראל" על שם אביהן שמלאו עשר שנים לפטירתו ממחלה סופנית או "שלומי" על שם אחיהן הצנחן, שנהרג כניבור במלחמת העצמאות של מדינת ישראל.

אני בועט בה ומרטיט את שומני גופה על מנת להישמע, להבהיר שאני לא מוכן בשום אופן להיקרא לא כך ובוודאי שלא כך, לזעוק את כאבי, מתחנן לזכות בתשומת לבה, אך היא, בתגובה, נאנחת ומתלוננת על הכאב שאני גורם לה. העובדה שאינה מתעמתת אתי פנים מול פנים גורמת לה לשכוח, או שמא להתעלם, מכך שגם כעובר יש לי רגשות משלי ואפילו

כערבי. ובין אם אני נתפס בעיניה כך או כך, אין לה זכות לעברת אותי, היינו להפוך אותי לעברי. לפני כחודשיים על פי ספירתה וכתריסר שנים על פי ספירתי, היא החלה בעיניי השפלות; כשלאם אביה חיפשו שיני זהב בפיה, זה הוגדר על ידה "שואה", אבל כשסורקים כל איבר בגופי בדקדקנות ואף בוחנים את הממצאים שנמצאו, כולל תנועות מסתמי לבי ואפילו את התרוקנות שלפוחית השתן העוברית שלי בדיוק ברגע שהיא מתרחשת, זה מוגדר "סריקת איברים". ולא די בבדיקה המשפילה, המתריעה, לדבריה, בין היתר, על בעיות התפתחותיות, היא לא נמנעה מלהציג את תמונותיי במערומיי לכל מי שרק הכירה או פגשה באקראי.

במקביל, היא ממשיכה לטעון בתוקף שטרם נבנה בינינו אמון וגם אין כבוד הדדי. בעקבות אומללות מתמשכת, כאילו מבלי שתהיה לי על כך שליטה, אני מחליט שעדיף לי לזכות בהתעללותה מאשר בהתעלמותה. לפיכך, את שברי תשומת לבה אני מצליח ללקט על ידי הצקות בלתי פוסקות. אני משתדל להכאיב לה, לגרום לה צער ודכדוך ובלבי נטויות לאטה תקווה כי הכאב יימאס עליה והיא תשנה את גישתה כלפיי. אך לצערי, כאבה מסתמן כל פעם כרגעי בלבד וחמקמק וגם לגביו, אני מבחין שהיא מפתחת טכניקות מיגור שונות. מצד אחד היא אוטמת אוזניה לעמדותיי ומצד שני - מוכנה להשקיע משאבים וכוחות רבים למיגור התנהגותי. אילו הייתה משקיעה מחצית מכווחתיה המושקעים ב"מיגור התופעה" ב"הקשבה לתופעה", אני מאמין שהיה ניתן לפתור את "התופעה" כולה. אבל היא בשלה ואני בשלי, נחוש להמשיך לבעוט בה מבפנים, או לתכנן את "פיגועי התופת" הבאים, כפי שהיא מגדירה זאת. מה שלמעשה לוכד את שנינו ומותיר אותנו מתבוססים בתוך קונפליקט בלתי פתיר. מצד אחד אני רוצה להישאר בתוכה, כי על אף תחושת הריחוק והסלידה שהיא משרדת לי, אי-אפשר להתעלם גם מתחושת ההגנה ואפקט השריון שהבית משרה

עליי. מצד שני, אני חש שהבית שלי עצמי הולך ונסגר עליי בהשפעתה, הוא נהיה צפוף ודחוק ולעתים אף מחניק וההרגשה שרוצים שאתפנה מביתי רק הולכת ומתעצמת מיום ליום.

לאחרונה, מדי בוקר היא נכנסת לכיתה ט'3, שהיא מחנכת ומתלוננת בפניהם, כאילו היו חבריה ולא תלמידיה, על כך שבגלל ההיריון הזה היא סובלת מכל תופעות הלוואי הכתובות והבלתי כתובות שקיימות. במהלך השיעור השני היא כבר מוצאת את עצמה צועקת עליהם, מתריסה בפניהם שהם "סתומים" ושהיא כבר מאבדת את הסבלנות להסביר כל דבר עשר פעמים. התלמידים מחליפים ביניהם מבטים ומאשימים בשתיקה את החום השורר בחוץ ואת הכיתה חסרת המזגן בעצביה המרוטים. ואילו היא, אוספת את שיערה הגולש בגוני התמר והפקאן בסיכה שחורה ואחר-כך - את שאר חלקיה, משפילה את עיניה

הירקרות, מסתירה אותן לרגע בשורת ריסים לא ארוכה במיוחד, מרימה את כף ידה הימנית, בעלת האצבעות הארוכות והעדינות ומניחה אותה ברפיון על שפתיה, מתנצלת בחצי פה ומאשימה אותי בתוקף. תלמידיה ממחרים להנהן בראשם בהבנה.

התחושה שאתה דחוי, שאינך רצוי, גורמת לך כמעט אינסטינקטיבית לתחושת נחיתות, שהיא בלתי נמנעת, גם אם מקורבין מסבירים לך באופן הגיוני שאין סיבה אמיתית לתחושותיך. לכן, גם ברגעים הבודדים שבהם אני מרגיש את שרידי פיקחותי ושיירי רגישותי ביני לבין עצמי, כישוריה שלה, בריסוק והשחתה של רגשותיי אלו, עולה על כל יכולת אחרת שלה. עד מהרה תחושות תסכול, ייאוש והתמרמרות ממלאות את גופי, ואני חש בהן כעקצוצים בלתי פוסקים, המרצדים לאורך עמוד השדרה שלי ומקצקצים לי בין אצבעות כפות רגליי ומאחורי תנוכי אוזניי.

באופן אובייקטיבי, גם היא, הכובשת, נמצאת בקונפליקט תמידי; מצד אחד אני נמצא בתוכה מתוך בחירה שלה. לכאורה היא מתגאה בי, אני נמצא תחת שליטתה המוחלטת ונתון לחסדיה ואולי עובדת העליונות עליי מקנה לה ביטחון נפשי. מצד שני, היא בעצמה מודה שאני מעורר בה בחילות, שלא פעם היא מקיאה ממני, שהיא לא ישנה בלילות בגללי, היא סובלת מכאבים, מצב הרוח שלה נתון לשינויים ללא סיבה של ממש, לעתים מציפים אותה רגשות עזים של חרדה, עצבנות, חוסר סבלנות והיא מבקשת להוקיע אותי.

לפני כחודש בעיניה, עשור בעיניי, הרגשתי שכלו כל הקיצין מבחינתה. בדיעבד, אני מניח שהרעיון התגבש אחרי לילה נטול שינה ומוצף חרדה, שבעקבותיו היא הודיעה לבעלה שהחליטה "לקחת את הסיכון", כדבריה. אני כמובן לא ידעתי באיזה סיכון מדובר ולכן נמנעתי מלהתכוון לו ובטח שלא ניתנה לי הזדמנות להתגונן מפניו, מה שהעצים עוד יותר את החרדה שפקדה אותי

